

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Historia ecclesiastica, lat

Eusebius <Caesariensis>

[Straßburg], nicht nach 1475

Incipit liber nonus historie ecclesiastice

[urn:nbn:de:bsz:31-313482](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-313482)

redderent. nec sine religione satis
 face viderentur. respicientes ad so-
 litam mansuetudinem clemencie
 nostre quam consuimus omni-
 bus hominibus dare veniam libere etiam
 erga hos indulgentiam nostram
 credidimus porrigendam. ut rur-
 sum sint christiani. et conuenientia
 in quibus orare consueuerunt exstru-
 ant. et reedificent. ita tamen ut nichil con-
 tra disciplinam publicam gerent.
Alijs vero epistolis iudicijs in-
 dicauius. quid eos oportet obser-
 uare. **V**nde concessa hac nostra in-
 dulgentia exorare debent deum suum
 pro salute nostra et pro rei publice sta-
 tu. ut omnimodo in coloni consis-
 stente republica. etiam ipsi securi age-
 re in proprijs laboribus possint. **N**ec
 de latino in grecum versa. nos rur-
 sum transfundimus in latinum. **S**ed
 post hoc quod consecutum sit videamus.

Explicet liber octauus historie eccle-
 siastice.

Incipiunt capitula noni libri eccle-
 siastice historie

- D**e simulata indulgentia .i.
- D**e posteriori peruersione .ii.
- D**e simulachro quod nuper apud
antiochiam fuerat consecratum .iii.
- D**e sentencijs que aduersum nos
late sunt .iiii.
- D**e actis falsis .v.
- D**e his qui eo tempe martires ex-
titerunt .vi.
- D**e his que aduersum nos tabulis
ereis scripta sunt .vii.

De his que post acciderunt bellis
pestibus fame. et de morte tyrannorum.

De victoria constantini imperatorum
De perditione ultima inimicorum
nostrorum

Explicunt capitula noni libri eccle-
 siastice historie

Incipit liber nonus historie eccle-
 siastice

Capitulum .i.

uiuicremōi edic-
 tis imperialibus
 per omnē locū
 a sic pontiqz p-
 positus velut ex-
 ingentibus tene-
 bus subitū lu-

men refulsit. **S**ed maximinus qui
 in orientis partibus cesaris tyrannus
 nide potius quam locum tenebat. tamquam
 crudelitate sue materia sibi subtra-
 hi non ferens. cum ei displiceret edic-
 tum. nec tamen auderet obistere. proponi
 publice legem et in omnibus in noticiam
 venire non patitur. verbo tamen iudi-
 cibus precepit. inducias christianis inter-
 rim dare. **S**ed sabimus qui pro illud
 tempus prefecture culmen regebat
 omni prouinciarum iudicibus scribens
 et prelatam imperatoris inferens legem
 manifestum effecit cuius id quod max-
 imianus obscurare temptauerat. **I**n-
 dices vero per singulas ciuitates edic-
 ta mittentes. legem quod preterites. relax-
 ari cunctos qui tenebantur in carceribus
 quique in metallis aut quibuslibet
 vinculis asseruabantur omnes abscedere

heros iubent. Quibus ita gestis
velut post nimiam tempestatem si so-
lis splendor celo reddidisset. ac-
teris duces populi nostri pingu-
las quasque urbes frequentare con-
uentus. ecclesias iustaurare. concilia
agere. sacerdotia reparare. singulas
quasque ecclesias sicui quod dicitur esse vide-
batur in struere. Que cum ita ge-
rerentur stupor uigens habebat in
fideles gentilium. de tanta tamque sub-
ita conuersionem rerum. ita ut in
miracione ipsa fateri cogerentur.
magnum et solum verum deum esse quem
christiani colunt. Nostros vero si qui
in agonibus fideliter et viriliter per-
durauerant. cum omni fiducia et leti-
ticia agebant. Si qui vero langui-
dius et ignauius egerant. cum omni
humilitate et supplicatione medici-
nam poscerent. ab his qui in colones
peruenerant. sperabant. et per eos res-
piciari sibi omnipotentem deum sup-
plicabant. Jam vero illi qui de me-
tallis fuerant relaxati. uementes per
urbes singulas magnanimi subli-
mesque incedebant. et in effabilem
letitiam atque exultationem dei ecclesiarum
exhibebant. toto itinere per plateas
quoque ciuitatum et vicos cum psalmis
et imprecatoriis digredientes. ita ut stu-
perent et magnificentem deum per quem eos
paulo ante uictos et catenatos tra-
hi in metalla uiderant. letas uero
nunc atque exultantes cernebant ad
ipsa remeare. Ex quo etiam ipsi qui
prius infesti nobis uidebantur. et
aduersi. nunc subite conuersionis
miraculo congratulantur nobis et
communem sibi ducebant letitiam

nostram. Verum cum hec ita in as-
gris et vicis et urbibus agerentur
et pro reddita sibi pace christianorum
populi modesta exultatione gaudes-
rent. totius boni inimicus tyrannus
ferre non potuit. quin ista sibi ne-
quicie rabie gaudia ista subueret

Capitulum ii.
Hermes maximus quem
in orientis atque egypti partibus
tyrannidem tenere supra diximus. sepe
non amplius menses passus est nos-
tros in pace persistere. et prius quod
quid ad obturbandam eam nauis
cisti potuit molitur. Igitur primo
prohibere nostros per occasiones
quasdam temptat ad basilica cimitere
ria conuenire ut tunc demum nequissi-
mos quosdam antiochene urbis ui-
ros instigat legationem mittere ad
uersum nos deposcentes ne in pro-
pria patria degere liceat christianis.
Cuius legationis iniciu facit per
theotecnium quendam curatorem
antiochene urbis prauum ingenij hominem
pessimique propositi. Sed et alias
per singulas ciuitates similiter det-
erminos ciues ad simile facinus
impellit ex omnibus prouincis hu-
iuscemodi legationem dirigi cons-
pellit. Multaque et alia aduersum
nos speciali quodam odio et ob-
stinate contentione machinatur. do-
nec omnimodo mala que iam qui-
euerant renouaret. Mala mens ma-
lusque animus uelut serpens quondam
et fame se pati putabat. nisi lamari
carnes. ciuium. et sanguinem eorum profu-
di uideret

Capitulum iii.

Tnterea cepisse se occasionem magis
 imam ratus exeo quod apud anti
 ochiam simulachrum quoddam ior
 nis amitalis nup consecratum ar
 tibus quibusdam magicis et im
 puris consecratombus. ita compos
 situm est vt falleret oculos intuen
 cium et portenta quedam ostendere
 vidretur ac responsa pferre. idq; ois
 bus et ipis impatoribus p certo
 confirmatur. Ad postea q ab vni
 uersis creditum est. asseueratur ite
 de? ille dedisse responsa ne xpiani
 in vrbibus habitarent. neq; in vrb
 bis locis viuis sed qnto fieri po
 test longius fugerentur. Quibus
 cognitis. omnes qui vbiq; erant
 sub tiranni regno p vrbes ac puin
 cias singulas. scientes grati hoc ee
 apud eum. similem de xpianis sen
 tenciam ferunt et missis ad eum le
 gatis. ea de impatore impetrant. q
 vt peterent ab ipo fuerat mutati.

Capitulū iij.
Qum vero rursus aduersum
 nos psecutōnis rabies in
 stauratur et maximus interim sū
 ma instanciā per vrbes singulas et
 puincias sacerdotas simulachrozū
 ac pontifices statuit. multisq; eos
 honoribus et muneribus pficit. et
 omnia proorsus diligenter agit q;
 tmus cunctos beneficys suis pue
 niat. vt p hęc pmpriozes eos. sicc
 ret modis et necem xpianozū idq;
 eo magis obtinebat. quo gracioze
 sibi duceret eum que erga nostros
 seuiozem nequiozeq; tenuisset

Capitulū v.
 t quāuis ei agere cūcta ex

sententia licere. quippe qui iam si
 bi etiam augusti in concessam pre
 sumpterat dignitatem. videri tamē
 vult quod aliquibus iustis hęc ra
 tionibus agat. **C**onfinguntur acta
 quedam velut apud pilatum de sal
 uatore nostro habita. in quib; adu
 sum xpm omnis blasphemia con
 scribitur. **Q**ue acta p omnes reg
 ni sui puincias prelato edito mitti
 cepit. et p vrbes singulas p uicos
 p agros ppoi pceptozib; etiā q; pu
 erozū tradi iubet. vti phys que ad
 meditandum vel ediscendum dictae
 solent. hęc tradent pueris memorie
 comendanda. **C**um vero hęc ita p
 omnem locum diligentī nequicia
 gererentur. dux damasci cognita i
 patozis sui erga xpianos. libidine
 et placere ei i talib; studiis indige
 nissimas quasdam mulierculas de
 truno publicanas conquisitas. sis
 si sibi facit et agitari in hys pluri
 mā questione. p quam cogēt eas
 actis pferri. fuisse se quondā xpia
 nas. et scire quod inter ipa mistes
 ria eozū spurca quedam et impura
 committerentur. aliasq; huiusmōi
 flagicia. que nec audire qdē bon
 quisq; pateretur mulierculas actis
 psequi. facit eaq; scripta ad impa
 rem refert. **N**olle pponi ea nichil
 omnino per singulas qualq; vrbes
 ac puincias iubet. quamuis dux il
 le nō ilongū tali fraude gauisus
 sit. **B**reui namq; quadam insania
 desperacionis incensus. in exitui vi
 te sue pprias sibi intulit manus

Capitulū vj.
 nostrozū vero rursus fuga

rursū psecutō et supplicia renouans
tur .iudices pūnciarū tāquā gra:
tum aliquit ex hoc impatori exhibi:
bentes .i. nostros atrocius deseuire.
Igitur apud tirū plerūq; urbem
tres quidem iuuenes . correpti cū
se xpianos eē confiterentur bestys
subriguntur . cum quibus et silua
nus episcopus quadraginta annis
functo sacerdotio vir mansuetudine
animi . et ipa iam cum senectute ve
nerabilis

Capitulum vij

Quod idem tempus etiā petr⁹
de q̄ supra memorauimus
alexandrine urbis episcop⁹ . p̄ oia
signis . et omnibus virtutib⁹ adoz
natus . in scripturis vero diuinis et
i verbo dei priorū nullius inferior
prudenciā q̄ singularis . et in oib⁹
p̄fect⁹ . vere et sacerdos et hostia dei
subito rapitur . et tāquam ex max
imi p̄cepto capite obruncatur .
Cum quo simul et alij plures . ex
egypto episcopi trucidantur . Iluci
anus quoq; vir moribus continē
cia . et eruditōne p̄cipu⁹ . antiochen⁹
p̄biter . cū ad tribunal iudicis fuis
set adductus . cur inquit ad eū pre
ses vir ratōnabilis et prudens se
queris . sectam . cuius nō potes red
dere ratōnem . aut si ē aliqua audia
m . Cū ille data sibi facultate dice
di huiusmodi oratōne de fide nos
tra habuisse dicitur . In occulto
non est quod nos xpiani quē colis
mus deus vnus est . p̄ xpm nobis
annunciatus . et p̄ spiritum sanctū
nostris cordibus inspiratus . Nō
enī sicut vos putatis humane aliq̄

uius p̄suasionis errore cōstrin
simur . nec in discussa ut alij parē
tum traditōne decipimur . auctoz
nobis de deo de⁹ . Neq; enī poss⁹
sublimis illa maiestas . sensib⁹ hūa
ne mentis illabi . nisi vel spirit⁹ sui
virtute delata vel verbi ac sapientie
sue it̄pretatōnibus indicata . If a
teoz errauimus etiā nos aliquādo
et simulachra que ipi finximus de
os celi ac terre putabamus auctoz
res . sed arguebat eos fragilis sub
stancie sue a nobis p̄stita consecra
tio . In quib⁹ tm̄ veneratōnis i erat
quantū decoris manus contulisset
artifici cū . Verū omnipotens de⁹ ille
quem non nostris manibus finctū
h̄ cuius non decebat esse figmentū
errores miseratus humanus sapiē
ciam suam misit in hunc mūdum
came vestitam . que nos doceret deū
qui celum fecisset et terram . non in
manufactis sed in eternis atq; in
uisibilibus requirendū . vite etiam
nobis legis et discipline p̄cepta
constituit . fuare p̄ fimo niam . pau
pertatē gaudere . mansuetudinē to
lere . studere pati . puritatē cordis ā
plecti . pacienciā custodire . Sed et
omnia hec que nunc aduersū nos
geritis ventura nobis esse p̄dixit
educendos nos ad reges et an̄ tri
bunalia iudicium statuēdos ac ve
lut victimā iugulandos . Inde est
deniq; quod et ipse q̄ erat immo
talis utpote verbū et sapienciā dei
morti se p̄buit quo nobis i corpe
positus paciencie p̄beret exemplū .
S; nec nos sua morte decepit . q̄b⁹
post tercū diē resurrexit . nō ut ista

que nunc falso conscribuntur :
 continent acta pilati sed innocens
 in maculatus et purus ad hoc solu
 morte suscepit et ut ea vinceret re
 surgendo . Que dico non sunt in
 obscuro loco gesta nec testibz indi
 gent pars pene iam mundi maioz
 hinc veritati astipulantur . vrbes i
 tegre . aut si in hys aliquit suspectu
 videtur contestatur de hys etia agre
 stis manignara figmenti . Si mi
 nus adhuc creditur adhiberio vos
 bis etiam loci ipsius in quo res ge
 sta e testimoniu . Astipulatur hys
 ipse in ierosolinis locus . et golga
 thana rupes sub patibuli onē dis
 rupta . Antru quoqz illud quod
 auulsi inferni ianuis corp⁹ denuo
 reddidit animatum . quod pur⁹ in
 de ferretur ad celum . Aut si adhuc
 vobis min⁹ digna videntur hec q
 in teris substantia gerunt accipite
 etia e celo astipulatoz e fidelē . Solē
 vobis ipsum horum pduco testem
 Qui cum hec fieri p impios vide
 ret interis lumen suū meridie abs
 condit in celo . Requirit in an
 nalibz vris inueneris tepibus pi
 lati xpo paciente . fugato sole inter
 ruptum tenebris diem . Quod si
 terre . si celo . si sanguini eorum a q
 bus veritate p tormenta pquiritis
 fide non accomodatis quo meis o
 bis allegacionibusqz creditis . Et
 cu pene iam hys verbis auditoris
 bus suadere cepisset abzipi iubetur
 in carcere . vbiqz quasi absqz tumultu
 tum populi necari

Capitulum viii.
 Sed et alia nichilomin⁹ loz

ca tanta in bene crudelissim⁹ tran
 nus aduersu nos exiit . ut loze
 seuozibus et dirioza pararentur .
 Quē em aduersu nos legatōnes p
 uinciarū vel vrbium . qm tot et tāta
 impialia edicta venerantur . ita vt
 etia eris tabulis incidi leges que
 aduersu nos date fuerant iuberentur .
 qm pueris scolaris meditacio
 de pilato et de ihesu haberi cōtumes
 lie nostre gracta iussa est . et confic
 tis referta blasphemis per totū diē
 decantari . In hys vero legibz qz
 aduersum nos ere iciscis singulis
 quibusqz ciuitatibus . Proposuerat
 rat velut in eternū mansuras iactā
 ter satis et supbe descripserat quod
 ex quo xpiani sedibus suis vrbibz
 qz pelluntur et aeris esset leta tem
 pies et terre fecunditas habundā
 cioz ac segentum copia vberioz . et
 ideo satis recte consili ad deozū in
 mortalium gractā quibz nulle ita
 acceptabiles victime litarentur q
 vt in vrbū hys hominū genus ex
 omnibus locis in quibus eorum
 maiestas collitur pelleretur . Addit
 quoqz etiam illud vt qm tā piā tā
 qz religiosam peccacionē hanc ab is
 patore poposcissent . quisqd illud
 est quāuis diffigle videatur quod
 suis comodis estimēt profuturū
 p hac gratia nichil sit quod impe
 trare non possent . tm vt hoc dilige
 genci⁹ obseruent . ne xpianis qualis
 terūqz vrbū concedatur igress⁹ .

Capitulum ix.
 e quide quantum in hoibus
 fuit satis in augustum res
 nostra opusqz coartate fuit vt sedz

illud quod scriptum est in hys scan-
dalizari possent etiam electi. Sed pro
quam nichil reliqui apud homines
rebus nostris super esse visum est omni
potentis dei providentia in becilles
hominum mentes periclitari ipsa de-
speratione non patitur. Continuo
namque nec mora dum ad huc per aliquas
longius positas civitates ipsa mit-
terentur edicta arrogantiam tiran-
nicis vocis refrenans qua letas se-
getes pro christianoorum fuga et obe-
res fructibus descriperat campos.
imbres restringit innubibus et ef-
fetas arida sterilitate segetes dereli-
quit. Crescit etiam herba camporum
et non solum hominibus fructum
verum etiam pecudibus pabulum negat.
famesque terra et obscena ubique ger-
minat. Aeris quoque temperies quam
suis impijs actibus descriperat fa-
mulari in tantam corruptionem versa
est. ut humana corpora vlcibus pes-
simis que ignis acer appellatur nec
non et hys qui dicuntur carbuncu-
li repellentur. ita ut et ora omnium
atque oculos occuparent. ut si quis
forte ex hys effugisset mortem lumen
inibus orbaretur. Sed et alijs nichilominus
pestilentibus moribus vi-
rozum ac mulierum in mense mul-
titudines et precipue infantum acer-
uatim cadebant. Additur illud etiam
hys malis ut armamentorum gens
olim et utilissima et amantissima po-
pulo romano. dum ab eo christiane
religionis ritum cui devotissime omni-
versa dedita est in ydolozum cultu
mutare cogeretur. et demones ve-
nerari pro deo inimici pro amicis et pro

socijs adversary effecti. manu se ad-
versum nefaria eius edicta defensa re-
parant. ac sponte bellum inferunt
que simul omnia coaccruata stulti-
ab eo penas arrogante deposcebant
per quo fugam persecutionemque christiana-
noorum pace sibi met et rerum omnium
copias atque ipsius etiam aeris tem-
periem deseruire iactauerat. Igitur
cum ipse et exercitus bello ar-
menico vehementer et acriter vige-
retur. populos per vrbes et vicos
quibus diuina atque humana pro-
spere cuncta cessura legum suarum
auctoritate promiserat fames di-
ra absque ulla miseratione vastabat
in vrbibus tante per dies singu-
los multitudines cadebant ut nec
loca ad sepulturas inuenirentur.
In agris et vicis plurimi domus
penitus vacue remansere. Quod et
si aliqui inminentem videntes strati-
gem filios suos ad urbem venundari
abduxerunt. dum emptor mori-
ratur. aut retractat etiam ipse mo-
riturus accidere cum liberis suis
quorum exproccio alienos se spera-
uerant in terribant. Aliqui vero
dum radices herbarum sectaban-
tur earumque succis animam susten-
tare temptabant purgente media
in caute letali aliquo haustu cor-
rumpebantur. Mulieres quoque
matres familias et honesto loco na-
te ui famis cogente pudoris obli-
te ad publicum stipis petende gra-
tia descendebant. et que verecundia
aspicere in facie hominum non si-
nebat expectere aliquit cibi vel etiam
de manu rapere fames cogebat.

9
Quam plurimi vero ita ex haustu
incedebat ut simulachra magis car
ne carencia qua homines putaren
tur colozze tetro lumimbus in pflu
du demerfis. huc atq; illuc corpore
nutabundi et iam iamq; lapsuri i
grediebantur. nec voce iam stipē
sed vitimū trahendo spiritū depol
centes. ita ut nōnuq; si forte frage
mentū panis aliquis quo frui nō
liceret aspiceret. dū manū conatur
extendē nec desiderū vires co:pis
consecunur in medio conatū mu
hōi icru frustrante cōsideret. **Q**d
si quis forte locupletū miseratōe
p̄morus ip̄tū aliquid sibi in di
gentibus voluisset. constrictus et
p̄focatus multitudīne eorum in q̄
bus nemo erat qui repellendus vi
deretur. deferebat inceptum. nec mi
nime p̄positum p̄ vim eorū quos
fedia ipudēs effereat valebat ex
plere. **I**nterea p̄ plateas on ēa et
angi portū erāt omnia repleta ca
daveribus mortuorū. nec erat om
nimodo qui sepelliret. dum et ipsi
q̄ adhuc sup esse videbantur mor
bo in ualidi essent. et quasi cōtinuo
morturi. **E**x quo fiebat expectacu
lum miserabile. ita ut quāplurimi
eombus deuozarentur. **I**gitur due
pestes validissime fames et lues. di
uidebant sibi populū et pauperio
res quosq; quib; cotidiana vicia
opere manū querbatur veli e
vimos et p̄rimos populabatur
media illos vero qui locupletes et
referti opibus videbantur lues si
bi velut p̄prios defendebat. ita ut
videres numerose familie domum

intra breue temp⁹. exuno in alterū
contagione currete. extinctis oib;
vacuam derelinqui. **S**ic discretis q̄
dem castris fames luesq; sed vno
mortis exitu bellantes vbes atq;
agros vastabant. **N**ec exiit legū
maximiane et clatōi atq; arze gan
cie eius atq; iudicy de xp̄ianis ha
biti remuneratō. huc illius in deum
pietas et religionis ut asserbat ce
litus tradita maiestas. **V**erum ut
sup̄ diximus cū et inhumata mor
tuorū cadavera quos fames con
sūperat in plateis iaceret et quos
lues vsq; ad vnū intrimerat nich
ilominus in sepulci in domib; ma
nerent. qui vō sup esse videbantur
vageretur media clamare omēs
et sp̄ote xp̄ianorū et pietatē miseri
cordiamq; in p̄ari. quosq; paulo
an extores patria et domo egerāt
nunc suppliciter exorare ut more
sibi solito vuentib; alimonia aux
ilium deferant mortuis in sepulcis
sepulture iusta p̄soluant apud ip
sos tantūmodo miseratōnes. va ē
apud ipos solos que humanitatis
sunt pietatisq; seruari nec tā verā
religionē tam sanctā tāq; i omib;
p̄fectam vllam esse que vniuersis
omnibus consulere. tanquam p̄
p̄ inqs et p̄rimis suaderet. nec esse
aliū vllū p̄ter xp̄ianorū deū consi
tebantur. **T**um vero nostrorū pos
puli quibus reuera p̄ dei gratiam
quod maxime omnibus mirabile
fuit neq; fames i aliquo neq; lues
fuerat dominata. in nullo p̄ofusus
iurie memores more sibi solito et
ad misericordiā etiam inimicorum

preceptis dominicis instructi. conferre certatim unusquisque potest. cibos et sustentare ac reficere peregrinos et non solum cibos cum eis sed et affectum participare. Ex quo in gentibus etiam parua sufficere videbatur quod cum magna pietatis affectiones prebeantur. illos quoque qui morbi contagione laborant ad quos nullus gentiliu ne propinquum quidem mirabatur sedula et frequenter visitatione curare nec pati omnimodo aliquit. pro contagio quippe quos gratia diuina circudaret. cadaveribus quoque mortuorum sepultura deferre. et que sunt nature iusta complere. Ita breui in gressu solo christiana norum pro vices et vicos malorum facies imutata rebus ipsius atque operibus vera esse et piam religionem christiano rum in cordibus omnium scripsit multo tenacius quam tabulis ereis ea falsam esse tyrannum incidere. Igitur cum hec a nostris ita gererentur et pro gestorum bonitate tacita quadam predicatone dei nostri veritas nosceretur. ita ut completum videretur illud quod scriptum est in genesi. quod egyptus erat tenebre palpabiles et crasse. filius autem israel erat lux in omnibus habitacionibus suis. progit nichilominus dominus deus noster magnificari in sanctis suis. et cepte virtutis opus prosperioribus successibus participare. atque iterum vobis in obscuro positus splendor sue lucis accendit. **E**tiam secundum propheticum dictum cibavit nos pane lacrimarum. et potum nobis dedit lacrimas sed in mensura. **N**ec est ergo correptionis ei emens

datio nisi mensura ut non in perpetuum indigentur neque in eternum irascatur nobis. sed respicietur suis suis sperantibus in se.

Capitulum 1.

Etiam cum religiosissimum imperator constantinus constantia: episcopus adque moderatissimi et egregy principis filius aduersum maxentium vrbis rome tyrannum bellum pararet atque exercitum duceret. erat quidem iam nunc cristiane religionis fautor verique dei venerator non dum tamen ut est solempne nostris nunciari signum dominice passionis acceperat. **C**um igitur auxilium et multa secum de iminentis belli necessitate puoluisset iter ageret atque ad celum sepius oculos eleuaret et inde sibi diuinum precaretur auxilium. vidit pro sopore ad orientis partem in celo signum crucis igneo fulgore rutilare. **C**umque tanto visu fuisset exterritus ac nouo perturbaretur aspectu. adstare sibi vidit angelos dicentes constantine tunc tunc in hanc uincem. **T**um vero letus redditus et de victoria iam securus signum crucis quod in celo viderat in sua fronte designat et ita celum inuitatus ad fidem. non michi illo videtur inferior cui de celo similiter dictum est. saule saule quid me persequeris. ego sum ihesus nazarenus. mihi quia hic non adhuc persequens sed iam consequens inuitatur. **E**rat signum quod in celo sibi fuerat demonstratum in militari vexillo illo transformatum dabamur quem dicit in specie dominice crucis exarsit. et ita armis vexillique regiois

instructus aduersus impiorum arma
proficitur. **S**; in dextera sua manu
signum nichilominus crucis ex auro
fabricatum habuisse perhibetur.
Verum non puto absque re videri
si paululum extendentes etiam quid pro
positi religiosus dux in bello gesta
serit perferamus

Capitulum xi.

Tgitur ubi diuine veritatis auxilio
certus de victoria effectus est. alio
nichilominus est religiosi principis
animus fluctuabat quo scilicet
impator romanus et pater patrie
nominatus. et qui omnes si fieri
posset qui ante se principatum gesse
runt pietate et religione cuperet supra
re. non solum patrie sed ipsi urbi rome
que romam imperii caput est bellum
cogeretur inferre. nec sine oppug-
natione patrie quam tyrannus ob-
sederat reddere poterat patrie liber-
tate. **A**gebatur huic animus et die
nocturnus deum cui se iam familiariter sen-
serat precabatur. ne dexteram suam quod
signo munierat salutaris cruore ro-
mani sanguinis macularet. **N**ec
ei die nocturnus poscenti presens diuina
pudencia. **E**t iam cum non pro-
cul a ponte muluio castra posuis-
set. ecce subito velut vi diuina cor-
reptus maxencius agitur in occur-
sum. et prouens urbis rome portis
sequi se reliquum exercitum iubet. proque
ipse obuius percurrit armatus. **I**ul-
serat autem nauibus ad decipulam con-
positis fluvium sterni et super positis po-
tibus exequeri. **V**t ergo ipse equis
ac peritor oblitus operis sui cum
paucis ingressus est pontem. subsidit

9
naues. et in profundum dimersus totus
capitulum bellum futuras cedes unius nescan-
di capitis sui dirimit interitum. atque
in pollutam religiosi principis dexte-
ram a civili cruore seruauit. **T**um
vero nichilominus in hunc in moseo
atque hebraico populo gestum vide-
res ut digne etiam super his dici debe-
ret. **C**urru pharaonis et virtutem
eius proiecit in mare electos astenso-
res ternos stratores dimersit in ru-
brum mare ponto adoperuit eos.
Ita namque maxencius atque huius qui cum
ipso erant armati satellites dimersi
sunt in profundum pontibusque huius
deuolutus est quos ad religiosi prin-
cipis aptauerat exitum. **S**; et illud
super eo competenter dicitur. **I**ta cum ap-
peruit et effodit eum et incidit in fo-
ueam quam operatus est. **C**onuertetur
dolor in caput eius et in verticem
eius iniquitas eius descendet. **N**ec
impys competenter aptantur. **C**on-
stantino vero tamquam famulo dei dig-
ne illa iungatur que moyses pro vic-
toria prostratis cecinit inimicis dices
Cantemus domino gloriose enim hono-
rificatus est equum et ascensorem pro-
iecit in mare. **A**diutor et protector
meus est. et factus est michi in salu-
tem. **E**t quis similis tibi in dno do-
mine. quis similis tibi gloriosus in
sanctis mirabilis in claritate faciens
prodigia. **N**ec etiam si non verbis re-
bus cum gestisque constantinus ipsi
a quo victoriam meruerat excelso
conueniens deo urbe romam trium-
phaturus ingreditur. **T**um vero
letis omnes cum coniugibus ac libe-
ris senatusque populusque romanus ingenti

peste liberati et iugo tyrannice ma-
nimitatis exempti constantinum
velut salutis auctorem ac restitui-
torem libertatis excipiunt. Ille tñ
nec i laudes ac clamantis populi
nec in plausu tante vrbis ac talis
animos relaxabat neq; sue virtuti
rem gesta sed diuino muneri depu-
tabat. **S**atim deniq; ubi imagines
sibi ob honorem triuphanii sena-
tus erexit. vexillu dominice crucis
indextera sua iubet depingi. et sube-
asser. bi. qui i hoc signo singulari
quod est vere virtutis isigne vrbē
romam senatūq; et populū roma-
nū iugo tyrannice dominatōnis
ereptam p̄scine libertati nobilita-
tiq; restitui.

Capitulum xij.

Quod idē tempus conspirate
etiā tum secu licinio n̄ dū
em i id vesanie iciderat q̄ p̄ modū
dilapsus est scientes et profitentes
auctorem sibi bonorū omniū deū
vna eadēq; sententia legē statuunt
in qua deum xpianorum plenissi-
mis laudibus p̄secuntur et ipm si-
bi auctore totiq; virtutis atq; opis
profitentur. ipm q; de tyranno p̄re-
stitisse victoriā et ideo ab omuer-
sis huic veneratōnem cultūq; dese-
rendum. **N**ac legem etiā ad maxi-
mum qui tunc orientis p̄sibus
dominabatur amicitiasq; eorū ex-
petre videbatur. emitunt. **A**t ille
igenti bus impatorum reb; gestis
p̄teritus tam et si que scribebatur
contraria sibi. et aliena mentis sue
pposito viderentur. **T**um qm̄ resi-
stere non audebat. et rursū aliene

auctoritati cedēs iunt⁹ videri i h̄ ve-
nisse erubescere metu s̄ ac p̄do-
re vs⁹ miserimus cōsiliarys statuit
velut ex suo arbitrio at; auctozita-
te legē p̄ xpianis s̄i s̄tēcie p̄mul-
gare. i q̄ asseueraret maiorib; q̄dē
suis p̄ozib; augustis visū fuisse cri-
stianorū gētē tāq; deozū cultui ad-
ūsū penit⁹ ee delendā se q; aliq; diu-
ratū simili debē vti s̄tēcia s̄ qm̄ eo
magis gēs ista p̄pagetur et crescat
q̄ maxime putatur ihiberi velle se-
poci⁹ vt si q̄dē blādis q̄s ad eozū
cultū p̄suasioib; acq̄escat recipia-
tur. nulli⁹ cogatur vō iuit⁹. s̄ habe-
at in arbitrio suo q̄ q̄s q; vel ritu co-
lere deū neq; p̄ h̄ cōmociōne vllā
v̄l p̄urbatō; puincialib; iserēdā.
Dec marimin⁹ ad sabinū p̄fectū
scribit. rū tñ oēs scirent eū nō ita
aio gerē s̄ simulata hec hūanitate
decernere. **D**eniq; n̄rozū null⁹ aude-
bat v̄ cōcilia agē v̄ i publico q̄d q̄
qd ad religionē pertinet cōmoueri
id ē l̄ ecclesias repare v̄ si q̄d h̄ mōi
v̄sus n̄r̄ posebat exple qd̄ s̄iē lex
ad eū ab ipatorib; missa cēlebat s̄
ille ipi⁹ et mēte feror h̄ solū qd̄ me
extorq̄bat in dulserat. nec i aliq;
mutauit affectū donec digna i eū v̄-
bera vlcio dina p̄ferret. **E**tem eū
cōt̄ meritū et p̄ cacitate mēris sue
v̄ nomē augusti v̄ ipiū p̄sūp̄sisset
vir i q̄ nichil prudēcie mehil sobrie-
tatis aut moderatōis merat. arzo-
gācia tumid⁹ et supbia inflatus ex-
tollit et eregi etiā adūsū regni soci-
os cepit. in quibus regalis insti-
tutō morum probitate et sobrieta-
tis ac religionis gracia refulgebat

Audet igitur primo se inter eos hor-
noze constituere priorē ac nō mul-
to post rupto federe bellum licinio
conatur in ferre. et breui omnia p-
turbans modo verbes quaterre mō
exercitum fatigare. ad ultimum frat-
demonibz et nomine deozū suozū
eū in mensa militum multitudine
pcedit ad bellū. Sed victoria illū
qui deo atqz hominibus in uisus
erat resurgens. ad partem alterā trā-
sit. Et cum ferro recidisset eius ex-
ercitus pauci qui super fuerant vit-
dētes eū militum copys et diuino
fauore nudatū manū sortiozibus
tradunt. At ille simul ut se a dyp-
suis deceptū. et ab hominibus def-
sum vidit detractis impy i signibz
que nec decenter vniqz gesserat tur-
bis se collonum fugitantiū per-
miscens. turpiter atqz infelicitr bel-
lo exemptus. p agros ac vicos las-
tirans tandē ad ea loca que hostibz
carere videbantur euasit. vanis su-
is psuasiombz illud multo veri-
esse psenciens. quod diuina scrip-
tura pnunciaueret dicens. Nō sit
saluus rex p multitudinē virtutis
sue. nec gigas salu⁹ erit in multitu-
dine diutis sue. Falsus equus ad
salutē. i habundancia aut virtutis
sue non erit saluus. Ecce oculi dñi
sup metuentes eū. sperantes super
misericordia ei⁹ ut liberet a morte
animas eozum.

Capitulum xiiij.

igitur cum omni dedecore atqz ig-
nomina tyrann⁹ postea q̄ regres-
sus est ad ppria primo tāqz furoze
quodā se digno accessus plurimos

sacerdotes deozū suozū et diuis-
nos quos antea mirabatur et q̄rū
respenfis confidens bella cōmoue-
rat ut deceptozes fallacesqz et q̄ sas-
lutem suam regnūqz pdidissent in-
terfict iubz. **P** hęc gloriā laudēqz
deo xpianozū refert et sera penitē-
cia conuersionem in ipsa vite sue
dampnatōne medicatus. cum grat-
uissimam mortem morbis erga se
metipm certantibus duceret. legē
p libertate ac securitate cristianozū
scribit. Cuius exemplū scriptum ē
Imperator cesar gallerius maximi-
nus germanicus sarmatic⁹ pius fel-
lix inuictus august⁹. In desinentē
curā puincialiū nostrozū gereren-
tes et vtilitatibz eozū vel cōmodis
cosulentes que ad cōmune et pu-
blicū bonū spectant queqz animis
euntozū cara et iocunda sunt nūqz
desimimus puidere. Vnde cognitū
esse omnibus hominibus non du-
bito manifesteqz cōptum ex eo fo-
mite quod iulhi fuerat a diuis pn-
cipibus diocleciano et maximitano
parentibus nostris inhiberi conue-
tus xpianozū plurimas direptōes
et pōas ab officialibus factas. id-
qz p dies singulos in detrimentum
nostrozū puincialiū pfectisse quos-
rum nos curam p̄cipuā habere ge-
stinis ita ut bonis suis pene ac
patimōijs euolerentur. Super
hac re anno p̄trito legē dedimus
ut si quis vellet genti huic vel reli-
giōni adherere a nullo p̄sus vo-
luntas eius ac p̄positi libertas in-
pediretur s̄ satisfaceret animis suis
atqz haberet. licenciam. absqz vllō

metu vel suspitione agere quod
liberet. Verum ne nunc quidē late
re nos potuit. quod quidā ex iudi
cibus septauerunt pmouere rurū
puiciales nostros et velut ex nra
eos auctoritate turbare q̄ scilicet et
pigiores erga religionē quā dili
gant redderentur

Capitulū xiiii.

Igitur ut posterum ois metus vel
ambiguitas auferatur. huius edic
ti nostri lege sancimus. ut cunc
tis innotescat. licere hys qui xp̄ia
nam sectam religionemq̄ veneran
tur hac nostre indulgentie largita
te ut vnusq̄sq̄ queadmodū vult
et pro ut animo libet. religioni
huic solemnitatūq̄ deseruiat si et
oratorum domus id est dominica
sua ut instarent puolūtate pmit
timus. Hanc quo in omnibus cu
mulacioz habeatur hec nostra lars
gicio etiā illud ac lege sancimus
ut si que domus agri vel quelibet
p̄dia ex xp̄ianozū bonis ante hac
pentum nrozū p̄ceptis ad ficiuis
fuerat sociata si qua etiā ab aliq̄
competita sunt vel si qua distracta
aut dono in aliquē collata. hec oia
in ant. quū ius xp̄ianozū p̄cipim⁹
reuocari. dñisq̄ pprijs vniuersa
restitui ut et i hos oīnes pietatis
nostre beneficiū capiant. Talibus
maximus nunc demū vitur le
sibus qui an̄ anūm nō itegrū ereis
aduersum nos talibus tāq̄ meters
num p̄ mansuras sanxerat penas.
in quibus nos velut impios vrbī
bus et agris exules ac totius pe
ne terre pfugos effici iusserat. **De**

rum ne nunc quidā erat etus in te
gra et ex corde conuersio. sed uelut
p̄ciū quoddā huiuscemodi leges
offerebat deo. Et qm̄ deozū suozū
spes eum prius in bello deceperat
p̄ hec tāq̄ mutatis patrocinijs bel
lum temptabat adoriri. ignorans
vanissimus quod ab hominibus
nequam ad prauū inceptū neq̄ ofe
ficijs neq̄ premys potest redimi
deus

Capitulū xv.

Igitur cū omnibz copys instruxisset
exercitū bellūq̄ parauisset iniustū
doloribus interozū viscerum cor
reptus vehementer ex agitari cepit
ita ut ne stratis quidem recubare
posset. sed exiliens e cubili suo se
pe pronus elideretur interzam. tū
demde homo edax et q̄ vino semp
repleretur. nunc ne sumis quidem
laboris degustandū recipere cibum
aut odoratenus vinū sumeret. Ita
carnibz icidia et ariditate cōsumptis
hoc solum p̄ficiit infelix qd̄ in vlti
mis vite positus iustā esse vindic
tam dei et scelerū se penas merentē
p̄fiteretur expendere. Ad vltimū tū
morbo prius luminibz amissis et
tunc magis quid aduersum xp̄m
impietatis admiserit videns viuēdi
finem fecit. Sed defuncto eo qui eri
ga xp̄ianos nunc in audita crudes
litate nunc simulata venia agebat
apta indulgentia legitimozū p̄n
cipū et absq̄ vlla tā suspitione ecc
lesiarum status multo etiā clarior
quā p̄ri⁹ fuerat reparari cepit. Ver
bum vero dei et doctrina dei longe
gloriosi⁹ et liberi⁹ ppagabatur. tū

60 fidel inmensa plenitudo vltima
atrocitatis et crudelitatis sue fiebat
ita vt pueret eos aspectus ipse pu
blicus nec eleuare oculos in homi
nū faciē auderēt. **E**tē cū p̄m̄ ipse
maximū impialib; edictis tirans
nus et impi; ac deo atq; hominib;
inuisus fuisset p̄nunciat; tabule
q; eius p̄cte v̄l imagines erere alie
deici ac p̄cipitari iuberētur. alie v̄o
atris fucare coloribus obliterati
tāta subito rerum facta conuersio
est. vt eius qui dudū aduersū xp̄ia
nos d̄ pene eternitate censebat nūc
etiā nomē vt reuelleretur d̄ memo
riā hominū. aut cū ob p̄bio ac de
decore seruaetur. **J**udices quoq;
eius quos ille in tirānicis dominat
tombus ministros scelerū habuerat
erat legitimū p̄ncipes velut ip̄ie
tatis et crudelitatis eius satellites i
terfici iubent. **I**n quibus maxim;
flagitiorū eius signifer p̄cedius
fuit q̄ secundo ab eo et tercio cōsul
p̄fect; ē ac p̄fecturē tenuit culmē.
S; et quincian; similit; p̄mis ap̄d
eum honoribus functus. q̄ i egipti
p̄tib; aduersū xp̄ianorū sanguinē
maudita seuericia et crudelitate ḡssa
est. h; et alij plurimi p̄ quos max
imū impietas fomenta concepat
In quib; et totorū vltorē tandem
p̄phanorū actū esse cōpit deū. q̄
consecrati ap̄d antiochiā simulach
ri ḡra etiā p̄sodalib; a maximo
fastib; fuerat honorat;. **S**; cū licī
m; venisset antiochiā. et magice
artis studiosus ad penam iussisset
inquiri sacerdotes illi atq; aruspice
ces nouelli filari horū v̄l socy vel
etiā mḡri dephendūt. **C**umq; ab

9
hys inquireretur q̄ pacto vel re
sponsa redderet simulachrū vel p̄
digia quendam facere videretur. dis
simulare p̄mo postea tū arci; inter
rogati totū ludi cōpositā et cōp;
ginatam machinā pandūt et arte
trotēni fatentur cuncta facta.

Capitulū xvi.

Igitur p̄mo omnium ip̄m̄ tate decep
tionis auctorē totorū tū deinde cer
teros magice artis ministros q̄s il
le sacerdotes noueli demomis atq;
aruspices collocarat. dignos etru
ciatos supplicis ducti. quib; addū
tur etiā sup̄ maximū q̄s ille iā im
p̄ socios assūperat. **S**; et p̄pinqs
et; q̄ se ob huiusmodi necessitus
dine molestissimos erga ciues et
p̄uinciales exhibuerant p̄ib; sup
plicis afficit. **S**tulti et vecordes q̄
nō audierint cōmonitō; diuinarū
litterarū dicentē. **N**olite confidē
i p̄ncipib; neq; in filijs hominū q̄b;
nō ē sal;. **E**xibit spūs eorū et reuēte
tur interā suā i illa die p̄ibūt om̄s
cogitatōnes eorū. **N**os aut; quib;
spes et sal; in om̄ipotentē deo con
filit et i rege omnium xp̄o saluatore
nr̄o ac redemptore aiarū nr̄arū et
correptō; libent; ab ip̄o suscipim;
et pacē veniāq; ab ip̄o filij expect
tam;. **I**gitur postea q̄ repete deo
atq; hominib; inuisū scdm̄ q̄ supra
exposum; interpret; ip̄iorū hominū
gen; ita vt merito i hys cōpletū vi
deretur qd̄ p̄dixerat spūs sanct;. **V**i
di ip̄iū exaltatū et reuelatū sic ce
dros libani et trāsiui et ecce n̄ erat
et q̄siui eū et nō iueni. **O**mi nube
detursa let; iā dies et solito clarior
illuxerat terris atq; ecclsijs. crissi

splendor sui solis effulserat. nec vlt
quam qui hec aliter aspiceret. liuidus
supererat oculis. sed cuncti mortu-
les tyrannice que pterirunt crudelitas
horrore etiam si non dum fide
vocis tamen que nostra sunt am-
plectentes. vniuersi pariter deum ve-
rum pps esse fatebantur. auxilium
firmamque esse spem in cristo spera-
cium comprobant. Ex quo aderat cunctis
velut diuine munero ifusa leti-
cia. maxime videntibus ea loca que
paulo ante impys tyrannorum machi-
nis fuerant destructa. rediuiua con-
structione clarioza et excelsoza con-
furgere. templaque excelsa probumit-
libus conuentibus eleuari. Tuua-
bat enim cristianorum principum fa-
uor et legis lacione religiosa ala-
cris nostrorum animos et ampli-
animabat. dum et ad personam ep-
iscoporum frequencius scriberet
et honorem sacerdotibus cum sum-
ma veneratione deferrent. sed et im-
pendiorum sumptus benignus lax-
girentur.

Capitulum xvij

Turres festiuitates a nostris frequen-
tissime gerebantur cum omni leti-
cia et exultatione. per urbes et loca
singula ecclesiarum dedicacionibus
celebrantis congregabantur in vnu
sacerdotes. nec pigebat etiam longe
positos conuenire. quia nullum lo-
gum videbatur spacium caritati. Con-
currebant etiam populi ad popu-
los. et tamquam vere membra vni-
us corporis cristi iungi. sibi inuicem
sociarique gaudebant. ut videretur in
eis compleri futura illa propheta

que cum sacramento quodam predicata est dicens.
Quia congregabitur os ad os et
iunctura ad iunctura. quibus etiam vnus
spiritus in eest in omnibus in fusu membris et vna
anima merito dicitur. quod et vna in omnibus
fides et vnus ab omnibus collitur deus atque
ex vno ore innos omnes conuenit deo.
In vno igitur in sacerdos et in mini-
stris atque in omnibus que ad religionis ob-
seruacionem pertinet gratia refulgebat. At-
stabant hinc psallentium chorii. iuvenes
et uirgines senes cum iunioribus lauda-
bant nomen domini. hinc musica misteria
ordinatis ac dispositis vicibus age-
bantur. **D**onificumque et sacerdotium con-
fessum ipsa canicie venerabiles eminens
prefulgebat. **I**n vno si quis per gratiam domini
inspiratus sermone preferret ad populum. cum
omni silencio ora cunctorum in eum oculique
conuersi tamquam celitus sibi per eum denunciarum
aliquid expectabant. **T**anta auditorum
reuerencia. tantus ordo in sacerdotibus
seruabatur. **I**n aliis atque aliter et non
solum duo vel tres sicut apostolis
dicit ceteris ex animantibus loque-
bantur. sed et quantiscumque daba-
tur sermo in ad aptatione oris sui. ut
magis constaret in eis illud quod moy-
ses dixerat. **Q**uis dabit omnem eccle-
siam dei prophetare. **N**usquam enim
liuor aderat. nullum pulsabat inui-
dia dona dei populis ministraban-
tur. vnusquisque secundum quod
scriptum est ad edificacionem eccle-
sie habundare querebat. **E**t cum
omnia hec in caritatem gerebantur
ita ut se honore inuicem preueni-
rent et alter alterum sese duceret
meliozem. nam simpliciores qui-
que ad mirabantur et suspiciebant
eos qui per sapientiam verbi.

9
p̄pos instruebāt. sapiētes v̄o et erū
diti viri p̄ ferebāt eos q̄bus pura
vita ac sincera simplicitas offerēt
deo hostias maiore fiducia dabat.
eisq; imolādi sacrificij p̄mittebatur
officiū. q̄s familiarior vite simplici
tas i cordis puritate suabat. sic hū
mo studio p̄q̄rebat alē i altero qd̄
p̄ferret. **I**gitur cū tali simplicitate
ecclesiarū gl̄a apd̄ deū hoīesq; p̄fi
cēt. et imago qd̄a celestiu habētur
iteris sup̄ oia q̄ religio p̄nceps
cōstātin⁹ exultaret in talib; ac per
dies singulos fide et religione cre
scēs in explebili gaudio ecclesiarū p̄
fectib; repletur. sacerdotib; etiā dei
n̄ credebatur sufficē si se eq̄lē p̄bēt n̄
si eos et lōge p̄ferret et ad imagiez
q̄ndā veneraretur dīne p̄cie. **C**ū
q; p̄ hys oib; nō iā ut ipator h̄ ut
pat̄ colētur a cūctis n̄ tulit iselīx in
uidia l̄ n̄rozū pacē letis successib;
crescē l̄ illi p̄ega nos studia i q̄sata
durare. **E**tenim licim⁹ q̄ p̄mo q̄h p̄
bitate morū et vite itēḡtate ac me
rito v̄itū n̄ solū ab eo in societate
regni fuerat ad scit⁹ v̄m et i p̄p̄m q̄
tate ex cōuēcōe suscept⁹. forozē nā
q; cōstāti i mactōmū ac cepat. v̄
dēs ipatorē n̄ tā ut et metu q̄ amo
re et religioe i oib; ipare atq; i sū
ma veneratōe cūctis eē mortali b;
et p̄cipue xp̄ianis hūano vicio pul
satimo i hūana iuidie clade p̄cul
oculcis isidys p̄mo decipre egregi
um p̄ncipē parat. idq; q̄ max me
p̄familiares ac ministros molitur
Sz ille nichil qd̄e de ei⁹ dol ac frai
dib; susp̄reat. in q; tot⁹ eāt cōfidēs
i deo. ad oia se illo signo qd̄ ei celi
e⁹ monstratū fuerat mune bat nec

ollē p̄ h̄ isidys fidei obnoxio poterat
Verū lucim⁹ v̄ neq; b̄nficiozū mes
morā neq; affinitatis gr̄a rep̄mē
immanitate cōcepti sceleris poterat
neq; tū ei p̄ occultas machinas isis
die p̄cedebāt. rat⁹ ut ipator xp̄iano
rū p̄cib; iuuaretur et iō tur⁹ manēt
Nulla iracūdia p̄mor⁹ ipatori qd̄e
aptū bellū idicēt regniq; fide societ
tateq; cōtaminat. n̄ros v̄o puato
ac specialī odio p̄seq̄ parat. h̄ i q̄
rela deuocās qd̄ nō ita p̄ se sicut p̄
cōstātin⁹ xp̄iani i solēp̄m̄b; et exp̄
ceptis sibi traditis oīomb; excuba
rēt v̄sa igitur vice his q̄ paulo an̄ a
certime i eos vindicauerat q̄ tiran
nozū tēpe adūsū xp̄ianos aliquit
crudelē moliti sūt. nūc in n̄ros tela
cōtozq̄t et tirāmidis sue p̄ma sacrīs
legia n̄rozū cruore delibet. **P**rimo
nāq; oēs de palatio suo si q̄s xp̄ia
n̄ eēt exire iubet tū et de oī milicia
P̄ hec p̄ficiēt pestis et tirānicis e
dictis statuit oēs q̄ se xp̄ianos p̄f
tererent i carcerē trudi iulb;. **S**tati
tū iuenit aliq̄t in q̄ p̄ores crudelita
tes sup̄aēt. **A**ddidit edicto ut ne q̄s
elicui misso i carcerē cibū l̄ potū d̄
ferat dices. iniquū eē misericordiā
fieri at; hūanitate p̄bē hys q̄s ip̄e
suis legib; cōp̄pnas h̄. **E**t ita mul
titudines i carcerē reituse iedia ne
cabātur. **S**z p̄ h̄ putabat ad huc
oculciozē eē tirāmidē suā. v̄m cres
cētē animi seuericia etiā h̄ parū vidēs
batur. **C**ōtinuo i ep̄os ceterosq; sa
cerdotes dei rabie crudelitatis extē
dit. et p̄mo om̄i nobiliores q̄s q; et
q̄s fama clarior extulerat l̄ sapiēte
et doctrine opp̄mo cōmendauerat.
callida arte circumuenit et eos aus

inuitarū reos fieri. aut cuiuslibet
alterius ficti criminis ꝑcipiens. nē
laq; negorꝝ iꝓuistōne habita pu-
niri hoc solo quod efferebantur iu-
bebat. Jam vero post hec in audie-
to omnibꝫ seculis crudelitatis mō
omnes qui cōtaminatis sacrificijs
acquiescere noluisent. non tortori-
bus ut ꝑcessores sui tyranni facie-
bant neq; cruciatibus ac supplicijs
tradi iudebat. sed lamombꝫ danti-
bus ut eos porcorum more suspensos
despicatosq; et codicibus super po-
sitos ꝑ frustra cederent. et i ꝑtes di-
uisos in mare ad pabulum pisciū
proicerent. Ecclesias quoq; quos
suis iam temporibus cōmuni-
bus edictis exstrui fecerat. rursū ipse
subuertere. et per omnia satis agē-
quatinus cūctos qui an̄ se fuerant
tyrannos crudelitate suparet. **P**re-
terea et leges si que ap̄d romanos
bene et honeste a maioribꝫ late fue-
rat. i barbarum ritum conuertere
auaricie quoq; in faciabiliter studē-
census in nouare. et agros cultoria-
bus vacuos tributis replere. **P**re-
terea si quos iniquis fatiombꝫ
circumuentos in exilium misisset. ho-
rum vxores legitimis matrimo-
nijs auulsas seruis suis ac satelliti-
bus iūgere. iꝑe vero etiā contra e-
tatis sue viros adulterijs et corrup-
cionibꝫ virginum delectari. Verū
ubi huiuscemodi armis et virtutis
bus instructus tyrannidem ferociꝫ
cepit agitare. constantinus qui e-
rat veris virtutibus adornatus. et
perfecta in dei pietate munitus
tot tantisq; flagacijs ire obuiam
parat. nec difficultas aliqua victo-

rie fuit. ubi et causa iustior et fides
purior et virtus eminentior habe-
batur. deiectoq; licinio atq; omni
memoria tyrannice dñacionis ab-
lata soliditate romani regni cum
filijs solꝫ obtinuit. Tum vero sta-
tus quidē rei publice equabili mo-
deratōne et censura dignissima ro-
mani nominis habebatur in nato-
nibus barbaris metus igens. In
prouincialibus vero metu deuotō
animi maior erat quiesca omnia
et tranquilla ab hostibus bellisq;
ciuilibus leui. securiq; cuncti mora-
talis pacem agitabant. **E**cceſiarū
vero gloria incredibili memoratū
est quāto religiosi impatoris stu-
dio adolenerit quātaq; eiꝫ cura etiā
erga sumptum indigentium fuerit
Ardens namq; in fide dei animꝫ et
benignū igemū atq; demēs bonis
operibus pascebatur. **I**ntantum
vero presenciū rerum bonitas et
tranquilitas obtinebat. ut obliuio-
nem ꝑteritorum parer malorum.
Edicitis namq; frequentibus per
omnem locum ꝑpositis. nō solum
tyrannicas aduersum cristianos de-
pulerat leges. iusq; ciuile reddide-
rat. verum et priuilegia plurima ec-
clesijs ac summos honores sacerdo-
tibus detulit. Ita deo atq; hominibꝫ
carus summa romani regni cū re-
ligione paratum etiā virtute ani-
mi ac moderatōne supra omnes q̄
prius fuerans ꝑcurabant.

ExPLICIT LIBER NONUS ECCLESIASTICE
HISTORIE.